

การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

สนธิ บุญอ่อน, นฤมล ชุ่มเจริญสุข, สำราญ ศรีคำมูล, พระครูวินัยการโกวิท
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล: Joe_snit@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย นี้ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย และ 3) เพื่อนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มาพัฒนาปรับปรุง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยคือ อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ เทคนิคและวิธีการเลือกตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (No probability sampling) วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนมากมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้กำหนดหน่วยกิตที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิตซึ่งนับได้ 10 รายวิชา คณาจารย์ผู้สอนได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสอนทุกครั้ง มีกิจกรรมที่สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น เกมส์ เพลง บทบาทสมมติ ละคร นั่งสมาธิ สมมติสถานการณ์วิเคราะห์ อธิบาย เล่าเรื่อง และมีการพัฒนาเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับสื่อ ICT เพื่อพัฒนาไปสู่รูปแบบสื่อออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ และรูปแบบ Applications และ e-Book ด้วยเทคนิคการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู ครูเป็นแบบอย่างทั้ง

ดี สร้างบรรยากาศ สร้างแรงบันดาลใจ มีความรักความเมตตา จัดกิจกรรมที่ไม่เน้นการแข่งขันจนเกินไป นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน เสริมกำลังใจ และจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการประยุกต์ใช้หลักธรรม ในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบในการนำหลักธรรมมาพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู พัฒนาครูให้ตรงจุด เพื่อสนองตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ต้องรู้จักปรับเปลี่ยนการสอน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องทฤษฎี ควรมุ่งเน้นการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันด้วย อาจารย์ต้องเปลี่ยนบริบทการเรียนการสอนที่ทำให้ นักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนมากขึ้น สามารถทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาที่ยากได้ ควรมีการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัด โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นหลัก

คำสำคัญ : การประยุกต์, กิจกรรมเสริมความเป็นครู,ศตวรรษที่ 21

**AN APPLICATION OF DHAMMA PRINCIPLES IN THE DEVELOPMENT OF
TEACHERHOOD PROMOTION ACTIVITIES IN THE 21st CENTURY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
MAHAVAJIRALONGKORN RAJAVIDYALAYA CAMPUS**

Snit Boon-on, Narumon Chumcharoensuk, Samran Srikammul, Phrakru Vinaikarnkowitz
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, MAHAVAJIRALONGKORN RAJAVIDYALAYA CAMPUS
Email: Joe_snit@hotmail.com

Abstract

The research entitled “ An Application of Dhamma Principles in the Development of Teacherhood promotion Activity in The 21st Century, Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus” is aimed : 1) to study the Dhamma Principles in The Development of teacherhood promotion activities in The 21st Century at Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus, 2) to apply Dhamma Principles in the Development of teacherhood promotion activities in the 21st Century at Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus and, 3) to study about the recommendations concerning the application of Dhamma Principles in the development of teacherhood promotion activities in the 21st Century to develop the university. This research is qualitative research. The research population and sample consist of 16 lecturers in the Faculty of Education (Teaching English) at Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research instrument is interview. The sampling techniques used in the research are Non-probability Sampling and Purposive Sampling. The results are analyzed by Frequency, Percentage.

The results of the study review that :

1. There has been an application of Dhamma principles in the development of teacherhood promotion activities in the 21st Century at Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus most of the time. The lecturers in the Faculty of Education have applied Dhamma into ten 30-credit Buddhist courses as issued in the university curriculum in every class time. The activities applied are

namely, games, songs, role play, drama, meditation, analytical situation, explanation, narration. There has also been the development of the course content to Dhamma by integrating with ICT media to develop into the forms of online websites, Applications, and e-book with the application of Dhamma Principles in the development of teacherhood promotion in which teachers are good role models, good teaching context building, inspiring, showing kindness to students, performing non-competitive activities in which students are engaged to plan, encouraged, and to collaboratively organize the learning system.

2. Recommendations on problems and ways to solve problems in Dhamma application in the development of teacherhood promotion in the 21st Century at Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkorn Rajavidyalaya Campus, there should be the framed policies for the application of Dhamma to teacherhood promotion activities to develop it directly and to solve the current problems. Another suggestion is the adjust of lecturers' teaching methodologies. Theories should not only be focused, real life benefit to the students should also be realized. Moreover, changing the teaching context for more enthusiasm and comprehension of students should be done as well as mainly use of information technology in which will enable students to unlimitedly approach the learning resources.

Keywords :An Application, The Teacherhood Promotion Activities,the 21st Century

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Phenomena)

จากความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา จะเห็นได้ว่าการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น มีบางส่วนที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับกระบวนการเรียนรู้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายประการ และเพื่อให้การศึกษาไทยไม่ล้าหลัง และเท่าทันการเปลี่ยนแปลง การนำหลักการศึกษามาตามแนวทางพุทธปรัชญามาใช้ในการจัดการศึกษาจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียนสูงสุด การศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) มีความฉลาด 2) มีเครื่องมือควบคุมความฉลาด เพื่อให้ใช้ความฉลาดอย่างถูกต้อง มีวิชาชีพและอาชีพ เพียงพอต่อการดำรงชีพ และ 3) มีมนุษยธรรม คือ ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง และการศึกษาที่สมบูรณ์เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา เป็นทางให้เกิดหุดาสว่าง มองการณ์ไกล เป็นปัญญาที่มีเหตุผล มีธรรมะคือสติ เป็นต้น คอยเหนี่ยวรั้งความคิดไม่ให้ดำเนินไปผิดทาง อีกทั้งคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมคำสั่งสอนให้คนประพฤติปฏิบัติตนให้มีเมตตา กรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

พระธรรมปิฎก กล่าวถึงการศึกษาว่า “การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้นโดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือ การศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็นำไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็กลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนา” จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 [2] มีนโยบายมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างสังคมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอันก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ [3] ที่ต้องการให้พัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างเร่งด่วน โดย 1 ในนโยบายเร่งรัดคือ ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู ให้สามารถจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปัจจุบันและรองรับหลักสูตรใหม่ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ปี 2553 [4] และมาตรฐานวิชาชีพครู [5] ตามที่คุรุสภากำหนด ฉะนั้นแล้ว ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Writing (เขียนได้), และ (A) rithmetics (คิดเลขเป็น) 7C ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ทักษะ ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะ ผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะที่กล่าวมา เป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนและเรียนรู้ให้เชี่ยวชาญ ควบคู่ไปกับการมีผู้ที่คอยให้ คำแนะนำและชี้ทางในการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง โดยไม่หลงลืมที่จะสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้มแข็งในศีลธรรม และใช้ความรู้ที่ได้มาอย่างเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มากกว่าเพื่อสร้างความสำเร็จส่วนตัว

ดังนั้น ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถให้แก่ศิษย์ รวมทั้งพัฒนาศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการปฏิบัติตนที่เหมาะสมกับความเป็นครูและผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา โดยมีผลการรับรองความประพฤติจากสถาบันการผลิตอีกด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา ได้มีการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูในสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ โดยให้สอดคล้องกับทักษะทั้ง 6 ด้านที่กำหนดในหลักสูตร ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ทักษะดังกล่าวนี้จะปรากฏอยู่ในแต่ละรายวิชา โดยอาจารย์ประจำรายวิชาจะเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน มคอ.3 แต่ละรายวิชาการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู โครงการส่งเสริมความเป็นครู ได้กำหนดจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูดังกล่าวได้กำหนดไว้ 10 โครงการ/กิจกรรมหลักสำคัญ เกณฑ์ขั้นต่ำในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 8 กิจกรรม นักศึกษาจึงจะผ่านกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แสดงการเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ที่กำหนด และผ่านการประเมินจากสถาบันการผลิตอีกด้วย เช่น การปฏิบัติกรรมฐาน 15 วัน ก่อนที่นักศึกษาจะออกปฏิบัติการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้ปฏิบัติธรรม เรียนรู้ และพัฒนาตนตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นครูและบุคลากรทางวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ สำหรับวิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ เป็นปีแรกของหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2559 จำต้องมีการนำหลักธรรมหรือการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนในกิจกรรมเสริมความเป็นครู เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่มาช่วยในการเรียนการสอน ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีทักษะด้าน ICT เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ จัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้กับผู้เรียนในรูปแบบดิจิทัล นอกจากนี้ผู้สอนควรสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกิจกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักศึกษา

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อศึกษาว่าอาจารย์ผู้สอนมีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนากิจกรรมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 แก่ผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาของตนเองหรือไม่ อย่างไร และเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงในกิจกรรมการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

2.1 เพื่อศึกษาหลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหา

มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มาพัฒนาปรับปรุง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

3. ขอบเขตของการวิจัย (Scope Study)

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ “การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการเรียน การสอน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1) **ฉันทะ** คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันทามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาะหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้นไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระต่ายหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมาเปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะชน

2) **วิริยะ** คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำงานเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวนั้นๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

3) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆถูกๆอยู่อย่างนั้น

4) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้พิจารณาญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

3.2 ขอบเขตประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้คือ อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2.1 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้เวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่ ตุลาคม 2560 - กันยายน

2561

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย (Expected Research & Application)

4.1. จะได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

4.2. จะนำผลการศึกษาวิจัยไปเผยแพร่ในสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ พร้อมนี้เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของรัฐบาลหรือผู้ที่สนใจเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี

4.3. เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือเป็นแนวทางในการวิจัยที่คล้ายกันต่อไป

4.4 ช่วยสร้างนักวิจัยใหม่ขึ้นเพื่อผลิตงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อไป

5. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และวิทยาเขต

2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาเขต

3. หน่วยงานอื่นๆ ที่มีความสนใจ

6. วิธีดำเนินการนิพนธ์วิจัย

6.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยคือ อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 รูป/คน

6.2 เทคนิคและวิธีการเลือกตัวอย่าง

เทคนิคและวิธีการเลือกตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) (กัลยา, 2542) วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 16 รูป/คน

6.3 ข้อมูลที่ใช้ในการทำวิจัย มี 2 ประเภท คือ

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลสำหรับการวิจัย 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ข้อมูลที่เก็บมาจากภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือการวิจัยที่ยังไม่มีการจัดกระทำใดๆ กับข้อมูล นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลที่ได้จากการสนทนา การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์รวมทั้งข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก

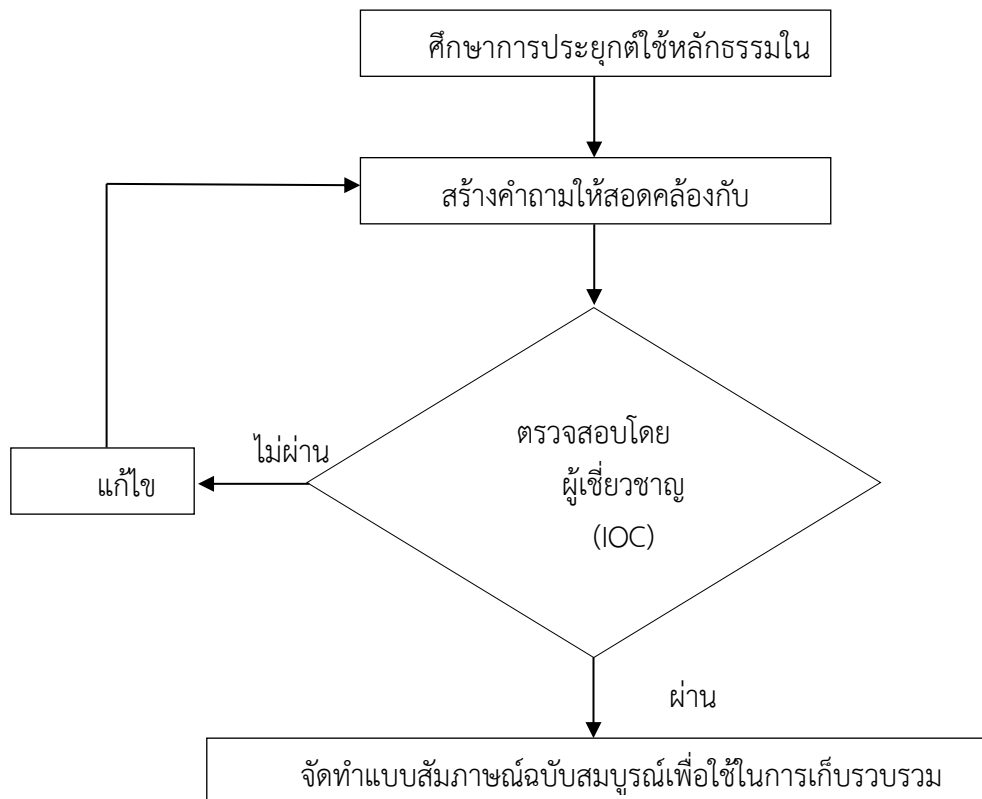
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ข้อมูลที่มีผู้จัดกระทำไว้ หรือรวบรวมเรียบเรียงไว้แล้ว เช่น ตำรา บทความ นโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ รายงานประจำปี เอกสารราชการ และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

6.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย รายละเอียดและขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัยมีดังนี้

การสร้างแบบสัมภาษณ์

6.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

6.5.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.5.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภทคือ แบบปลายปิดและปลายเปิด

6.5.3 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูป/คน เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขข้อความให้ถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหา และมีความเหมาะสมของคำถาม

6.5.4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขข้อความให้ถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหา และมีความเหมาะสมของคำถาม

6.5.5 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

7. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

- 7.1 มีหนังสือไปถึงอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 7.2 อธิบายและชี้แจงพร้อมทั้งของความร่วมมือและขอเวลาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง
- 7.3 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางวิชาการเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป
- 7.4 ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิคการสังเกตการณ์ช่วยในการดูความจริงใจของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยและแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้

8. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และประเมินผล ที่วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัยแล้ววิเคราะห์ข้อมูล สำหรับตอบปัญหาการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1.วิเคราะห์แบบอุปนัย
- 2.วิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล
  - การกระทำ
  - กิจกรรมต่างๆ
- 3.วิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล
- 4.วิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม
- 5.วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

9. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผลได้ ดังนี้

9.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำแนกตามเพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 14 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 93.75 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ตามลำดับ จำแนกตามอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุ 31 – 50 ปีขึ้นไป จำนวน 7 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 อายุ 51 ปีขึ้นไป และ อายุ 51 ปีขึ้นไปจำนวน 7 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 ต่ำสุดคืออายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ตามลำดับ และจำแนกตามระดับชั้นปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับการสอน ชั้นปีที่ 1 จำนวน 16 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนระดับการสอนในชั้นอื่นๆ ยังไม่มีนักศึกษ

9.2 ความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21

อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 16 รูป/คน มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ได้แก่ อิทธิบาท หรือที่รู้จักกันว่า ธรรมะที่ใช้ในการทำงาน พบว่า อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ คือ ความรักงาน - พอใจกับงานที่ทำอยู่ ฉันทะ : ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่อันดับแรกต้องสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธางานด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทำงานเพื่ออะไร ฉันมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ อย่างไม่ก็ตาม เชื่อเถาะว่างานแต่ละอย่างนั้น ไม่มีทางที่ใครจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ ดังนั้น ถ้าคุณพอใจที่จะทำ และมีความสุขกับงาน เชื่อว่างานที่คุณทำอยู่ต้องออกมาดีแน่ ๆ 2. วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน วิริยะ : ขยันหมั่นเพียรกับงานที่มี งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก ทั้งนี้ มีข้อน่าสังเกตสำหรับคนทำงานร่วมกันคือ จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง ยิ่งผู้เป็นหัวหนายิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน คิดกินแรงอย่างเดียว ลูกน้องก็มักขยันไปได้ไม่กั่น้ำ เตียวก็รามือกันหมด แต่ถ้าหัวหน้าเอาการเอางาน ก็จะสามารถดึงลูกน้องให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย 3. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน จิตตะ : เอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมคิดไปว่า งานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ อย่างไม่ก็ดี ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบ มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติจะทำให้หยุดคิดยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวกันคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการ แต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอดแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ในขณะที่ธุระของตัวเองกลับไม่คิดไม่คิด ซึ่งไม่ส่งผลให้งานของเราดีขึ้น พระพุทธเจ้า จึงทรงสอนให้เป็นนักตรวจตรางาน คือให้มีจิตตะ แล้วก็ทรงให้โอวาทสำหรับไว้ด้วยว่า "ควรตรวจตรางานของตัวเอง ทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ 4. วิมังสา คือ การพินิจพิเคราะห์ หรือ ความเข้าใจทำ วิมังสา : การพินิจพิเคราะห์และใช้ปัญญาตรวจสอบงาน สูดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมมตคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้

หลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับครูเป็นไปหลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตร 7 ประการ มีดังนี้ 1. ปิโย มีความน่ารักด้วยการเปิดเผย เด็กรู้สึกสบายใจอบอุ่นสนิทสนมชวนให้เข้าไปถามไปปรึกษา เป็นที่พึ่งไว้วางใจ 2. ครุ มีความน่าเคารพด้วยการประพฤติ สมควรแก่ฐานะเด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ปลอดภัย 3. กาวณียะ มีความน่ารักอย่างด้วยความเป็นผู้รอบรู้ทรงภูมิปัญญาที่แท้จริง รวมทั้งปรับปรุง

ตนเอง เป็นที่เอาอย่าง ทำให้เด็กได้ระลึกถึงได้เอ๋ยอ้างถึงด้วยความภูมิใจ 4. วัตถุประสงค์ จะ รู้จักพูดให้เหตุผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือนเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี 5. วนักขโม อดทนต่อถ้อยคำพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถามคำเสนอแนะข้อวิพากษ์วิจารณ์อดทนฟังได้ไม่เบื่อ ไม่นุญเฉียว เป็นผู้ใจกว้างเปิดใจยอมรับความคิดเห็น 6. คัมภีร์จะ กลัง กัดตา แกลงเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบาย เรื่องที่ยุงยากซับซ้อนให้เข้าใจให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป สามารถอธิบายให้ความกระจ่างได้ 7. โน จัญฐานเน นิโยชเย ไม่แนะนำ ในเรื่องเหลวไหลชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นต้นแบบที่ดี

หลักพรหมวิหาร 4 แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ หมายความว่า ผู้ใหญ่จะเป็นบิดามารดา เป็นผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมือง หรือเป็นใหญ่ในฐานะอื่น ๆ จะเป็นผู้ใหญ่ที่ควรเคารพนับถือ ควรกราบไหว้บูชาของผู้ nhỏย จะต้องตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 นี้ คือ :-

1) **เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข** กล่าวคือ ความรักที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจอย่างพ่อแม่รักลูก หรือลูกรักพ่อแม่ 2) **กรุณา ความสงสาร** คิดช่วยให้พ้นทุกข์ กล่าวคือ เมื่อเห็นคนอื่นได้รับทุกข์แล้ว เกิดความสงสาร ห่วงใจ ไม่นิ่งนอนใจ คิดช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์ ให้พ้นโศก พ้นโรค พ้นภัย 3) **มุทิตา ความพลอยยินดี** เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี กล่าวคือ เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ก็มีความพลอยยินดี อนุโมทนาด้วย ไม่คิดอิจฉาริษยา มีแต่ความชื่นชมยินดีกับเขา 4) **อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง** กล่าวคือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือไม่คิดซ้ำเติมผู้อื่นในเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

9.3 ผลการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ส่วนมากมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้กำหนดหน่วยกิตที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต ซึ่งนับได้ 10 รายวิชา คณาจารย์ผู้สอนได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสอนทุกครั้ง ส่วนการพัฒนานั้น อาจารย์ต้องปรับตัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ผลผลิต ทั้งในด้านความรู้ที่จะถ่ายทอด และ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ โดยมีแนวทางเบื้องต้น ควรมีการถ่ายทอดความรู้ตามแนวคิดของการเรียนรู้สมัยใหม่ ที่ผู้เรียนมีอิสระในการรับรู้ และสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนรู้จักหาความรู้ด้วยตนเอง และขึ้นำการเรียนรู้ในลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา (Mentor) และพัฒนาวิถีวิทยาในการสอน ให้เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน มีการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัดว่าต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียน หรือต้องเรียนจากครูเท่านั้น ควรสร้างผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล มีจิตวิสัย ใช้ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนา มีการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่น และยึดมั่นในหลักบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ นั่นคือสอดแทรกหลักธรรมเข้ามานั่นเอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องมีการปฏิรูปการทางภาษา พร้อมให้นักศึกษาเข้าฝึกปฏิบัติ สังเกตนักศึกษาตั้งแต่การมาเรียนตรงเวลา การส่งงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีน้ำใจต่อกัน การใช้สื่อ ICT ที่

ทันสมัย เป็นต้น และมีกิจกรรมที่สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น เกมส์ เพลง บทบาทสมมติ ละคร นั้่งสมาธิ สมมติสถานการณ์วิเคราะห์ อธิบาย เล่าเรื่อง และส่วนมากมีการพัฒนาเนื้อหาarayวิชาให้มีเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับสื่อ ICT เพื่อพัฒนาไปสู่รูปแบบสื่อออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ และรูปแบบ Applications และ e-Book ด้วยเทคนิคการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนา กิจกรรมเสริมความเป็นครู ครูเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างบรรยากาศ สร้างแรงบันดาลใจ มีความรักความเมตตา จัดกิจกรรมที่ไม่เน้นการแข่งขันจนเกินไป นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน เสริมกำลังใจ และจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

9.4 ผลการทดสอบปัญหาหรือโจทย์วิจัย ผลการวิเคราะห์และการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังต่อไปนี้

โจทย์วิจัยข้อที่ 1 อาจารย์ผู้สอน มีการศึกษาหลักธรรมในการพัฒนา กิจกรรมเสริมความเป็นครู ในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย มากน้อยเพียงใด พบว่า ส่วนมากมีการศึกษาหลักธรรมในการพัฒนา กิจกรรมเสริมความเป็นครู เพราะในระบบการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการสอนด้วย ซึ่งบังคับไว้ในหลักสูตร 30 หน่วยกิต ได้แก่ รายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกศึกษา 1 พระไตรปิฎกศึกษา 2 พระไตรปิฎกศึกษา 3 พุทธวิถีไทย ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา ภาษาสันสกฤตเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา การปฏิบัติกรรมฐาน และพระพุทธศาสนamahayan ซึ่งมีวิชาเลือกที่มีความทันสมัยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พระพุทธศาสนากับโลกาภิวัตน์

โจทย์วิจัยข้อที่ 2 อาจารย์ผู้สอน มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนา กิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย หรือไม่ พบว่า ส่วนมากมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนา กิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ดังปรากฏในกิจกรรม ชั้นปีที่ 1 ช่วงการเตรียมความพร้อมสู่วิชาชีพครู การปรับตัวในสังคมใหม่ เช่น วาจา การสื่อสาร (การพูดกับพระภิกษุ สามเณร) การแต่งกาย เวลาเรียน การจัดสรรเวลา ความอบอุ่น พฤติกรรมความเป็นครู ความรักสามัคคีในหมู่คณะ และวิทยาเขต ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ชั้นปีที่ 2 ช่วงการก้าวสู่วิชาชีพครู บุคลิกภาพและการแสดงออก เช่น กิริยา วาจา การวางตน การพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นครู การอบรมจิตภาวนา การพัฒนาตนเองตลอดเวลา การพัฒนาสำนักสาธารณะ กิจกรรมจิตอาสาทุกวันพระและเสาร์-อาทิตย์ ชั้นปีที่ 3 ช่วงการก้าวสู่คุณลักษณะวิชาชีพครู ทักษะการควบคุมอารมณ์ ทักษะการสร้างกัลยาณมิตร ทักษะความเป็นผู้นำ/ระเบียบวินัย/ลูกเสือ เนตรนารี ทักษะการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ชั้นปีที่ 4 ช่วงการก้าวสู่คุณลักษณะวิชาชีพครู การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู กิจกรรมจิตอาสาทุกวันพระและเสาร์-อาทิตย์ ทักษะการ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา ชั้นปีที่ 5 ช่วงการก้าวสู่ความเป็นครูมืออาชีพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจารย์ผู้สอนจะต้องนำหลักธรรมมาประยุกต์เพื่อให้ศิษย์วิชาชีพครู จะได้เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ดีในอนาคต

9.5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้ อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 รูป/คน ได้เสนอปัญหา ว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบในการนำหลักธรรมมาพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู พัฒนาคูให้ตรงจุด เพื่อสนองตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และคณาจารย์ จำนวน 7 รูป/คน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ต้องรู้จักปรับเปลี่ยนการสอน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องทฤษฎี ควรมุ่งเน้นการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันด้วย อาจารย์ต้องเปลี่ยนบริบทการเรียนการสอนที่ทำให้นักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนมากขึ้น สามารถทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาที่ยากได้ ควรมีการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัด โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นหลัก

10. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวม พบว่า

อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 16 รูป/คน มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้กำหนดหน่วยกิตที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต ซึ่งนับได้ 10 รายวิชา คณาจารย์ผู้สอนได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสอนทุกครั้ง ส่วนการพัฒนานั้น อาจารย์ต้องปรับตัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ผลผลิต ทั้งในด้านความรู้ที่จะถ่ายทอด และ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ โดยมีแนวทางเบื้องต้น ควรมีการถ่ายทอดความรู้ตามแนวคิดของการเรียนรู้สมัยใหม่ ที่ผู้เรียนมีอิสระในการรับรู้ และสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนรู้จักหาความรู้ด้วยตนเอง และขึ้นำการเรียนรู้ในลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา (Mentor) และพัฒนาวิถีวิทยาในการสอนให้เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน มีการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัดว่าต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียน หรือต้องเรียนจากครูเท่านั้น ควรสร้างผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล มีจิตวิจย ใช้ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนา มีการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่น และยึดมั่นในหลักบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ นั่นคือสอดแทรกหลักธรรมเข้ามานั่นเอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องมีห้องปฏิบัติการทางภาษา

พร้อมให้นักศึกษาเข้าฝึกปฏิบัติ สังเกตนักศึกษาตั้งแต่การมาเรียนตรงเวลา การส่งงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีน้ำใจต่อกัน การใช้สื่อ ICT ที่ทันสมัย เป็นต้น และมีกิจกรรมที่สามารถประยุกต์ใช้หลักสูตร เช่น เกมส์ เพลง บทบาทสมมติ ละคร นิ่งสมาธิ สมมติ สถานการณ์วิเคราะห์ อธิบาย เล่าเรื่อง และส่วนมากมีการพัฒนาเนื้อหารายวิชาให้มีเนื้อหาหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับสื่อ ICT เพื่อพัฒนาไปสู่รูปแบบสื่อออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ และรูปแบบ Applications และ e-Book ด้วยเทคนิคการประยุกต์ใช้หลักสูตรในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู ครูเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างบรรยากาศ สร้างแรงบันดาลใจ มีความรักความเมตตา จัดกิจกรรมที่ไม่เน้นการแข่งขันจนเกินไป นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผน เสริมกำลังใจ และจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2559)** ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างสมรรถนะนิสิตครู ด้านการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการ การสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน” ผลการวิจัย **พบว่า** 1. ผลการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างสมรรถนะนิสิตครูด้านการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ ชิ้นงาน/ ภาระงาน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนรู้มีจำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา กิจกรรมที่ 2 เลือกเพื่อนวัตกรรมการศึกษาที่จะพัฒนา กิจกรรมที่ 3 คุณค่าสารการเรียนรู้ท้องถิ่น กิจกรรมที่ 4 ออกแบบ วัตกรรมการอย่างมีศิลป์ และกิจกรรมที่ 5 ตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมให้เคยชิน ผลการตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรม พบว่า ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างสมรรถนะนิสิตครูด้านการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน มีดังนี้ 2.1 นิสิตครูมีความรู้ในการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2.2 นิสิตครูมีทักษะในการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่นหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 81.76 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3 ได้นวัตกรรม การศึกษาที่เน้นบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่นทั้งหมดจำนวน 25 ชิ้น โดยเป็นนวัตกรรมประเภท แบบฝึกเสริม ทักษะการอ่านมากที่สุด จำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 40.00 ประเด็นสารการเรียนรู้ท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการมากที่สุดคือ กวีานพะเยา นอกจากนี้พบว่า สารการเรียนรู้ท้องถิ่นที่นิสิตนำมาบูรณาการจะสอดคล้องบริบทของนิสิต และส่วนใหญ่เกี่ยวกับบริบทภาคเหนือ 2.4 นิสิตครูมีการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ มีความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครูมากขึ้น มีความรัก ความสามัคคี มีความรับผิดชอบ มีกระบวนการแก้ปัญหา มีความมั่นใจในตนเอง รับผิดชอบผู้เรียนมากขึ้น เห็น ความสำคัญของการบูรณาการสื่อสารการเรียนรู้ท้องถิ่นและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุพทธิพย ธน ภัทรโชติวัต, อมรรัตน วัฒนาร, เทียมจันทร์ พานิชย ผลินไชย,ปรภณ ประจันบาน** ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21” (2559) ผลการวิจัย **พบว่า** 1. คุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็น 3 ดาน คือ **ดานที่ 1** ดานค

ความรู้ ความสามารถในการสาขาวิชาประกอบด้วย 6 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 1.1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา 1.2) มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ ที่หลากหลาย 1.3) มีทักษะการคำนวณ 1.4) มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 1.5) รู้จักและเข้าใจผู้เรียน 1.6) มีความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตร จัดทำแผน การสอน กิจกรรม และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน **ด้านที่ 2** ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครูประกอบด้วย 7 คุณลักษณะย่อยได้แก่ 2.1) เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2.2) มีสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ 2.3) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2.4) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ 2.5) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 2.6) เป็นผู้มีความมุ่งมั่นทางวิชาการ 2.7) ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน **และด้านที่ 3** ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 3.1) มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร 3.2) เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 3.3) เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทันสมัยทันเหตุการณ์ 3.4) มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3.5) มีความสามารถในการบริหารจัดการ

11. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู ในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

11.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบในการนำหลักธรรมมาพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครู พัฒนาครูให้ตรงจุด เพื่อสนองตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2) อาจารย์ต้องรู้จักปรับเปลี่ยนการสอน ไม่มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องทฤษฎี ควรมุ่งเน้นการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันด้วย

3) อาจารย์ต้องเปลี่ยนบริบทการเรียนการสอนที่ทำให้ให้นักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนมากขึ้น สามารถทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาที่ยากได้

4) ควรมีการอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัด โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นหลัก

11.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอเสนอหัวข้อของการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ในสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

- ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ,*ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย*, บริษัทซัคเซสมีเดีย จำกัด, 2539
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*.
- คุณ โทชนันท์ รศ."*พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*" สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,มหาวิทยาลัย,"*อังคุตรนิกาย จตุกกนิบาต*,"ฉบับสยามรัฐ,โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- จรัสศรี พัวจินดาเนตร,*หลักกิจกรรมพื้นฐานการงานอาชีพสำหรับครู*,สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2560
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินตรา สุจจนันท์,*การศึกษาและการฟื้นฟูชุมชนในศตวรรษที่ 21*, โอเดียนสโตร์.
2560
- ธรรมปิฎก, พระ. *กฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2538.
- _____, "ธรรมนุญชีวิต", พิมพ์ที่บริษัทธรรมสาร จำกัด
- _____, "*พุทธธรรม ฉบับขยายความ*", โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เทพเวที, พระ.(ประยุทธ์ ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4, บริษัทด้านสหวิชาการพิมพ์
จำกัด กรุงเทพฯ : 2531.
- _____. *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย,
2532.
- พันเอกปิ่น มุทุกันต์. *แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักรัทธิธรรมตรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย, 2539.
- ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต),พระ. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.
กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538
- ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต),พระ. *ธรรมนุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: มุลินีพุทธธรรม, 2542
- พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต),พระ. *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก
(ฉบับพิมพ์ครั้งที่11), 2549
- ไพศาล วิศาล,พระ, *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*.
กรุงเทพมหานคร:มุลินีสตศรี-สฤชดีวงศ์, 2546
- พิไลวรรณ วุฒิกุล,"*พื้นฐานการศึกษา*", โรงพิมพ์นิรันดร์การพิมพ์ ขอนแก่น
- ไสว มาลาทอง, "*การศึกษาจริยธรรม*", โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพฯ
- วิเชียร ชาบุตรบุญชริก, "*พุทธศาสตร์*" ,สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์ กรุงเทพฯ พจนานุกรม ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

- วิจารณ์ พานิช, “การสร้างการเรียนรู้”, มูลนิธิสยามกัมมาจล, บริษัท ชัน แพคเกจจิ้ง(2014), นครปฐม, 2560
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ เพียวาร์ ยินดีสุข ,ทักษะ7C ของครู 4.0, ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2560.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ, ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างสมรรถนะนิสิตครู ด้านการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เน้นบูรณาการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญา ศึกษาาร่วมกับเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อน” สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, 2559
- พระครูปลัดไทรทอง สุธมโม (เนียมมันคง),เรื่อง “คุณลักษณะของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ,หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2555
- พระมหาทวีศักดิ์ ทีปธมโม,การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษารายวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง,รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2546
- ภาสกร เรืองรอง, ประหยัด จิระวรวงศ์ วณิชชา แม่นยำ, วิลาวัลย์ สมยาโรน, ศรีณยู หมั่นเดช, ชไมพร ศรีสุราช ทำวิจัยเรื่อง “เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21, 2559.
- สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต , อมรรัตน วัฒนาธร, เทียมจันทร์ พานิชย ผลินไชย,ปกรณ ประจันบาน ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21, 2559
- สำราญ ศรีคำมูล, การนำหลักสันโดษมาประยุกต์ใช้ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจของประชาชน ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2551